

Біля витоків нової науки

Освітлогія: витоки наукового напрямку: монографія / В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа [та ін.]; за ред. В. О. Огнев'юка; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. — К. : Едельвейс, 2012. — 334 с.

Монографія "Освітлогія: витоки наукового напрямку", підготовлена авторським колективом Київського університету імені Бориса Грінченка, — дещо більше, ніж спроба дати цілісний нарис дисципліни, що, як зазначається у "Вступі", "має інтегрувати усі напрями наукових досліджень у сфері

освіти й запропонувати новітні шляхи розвитку освіти", а відтак надзавданням перед нею висувається "становлення суспільства освіченої людини, формування сукупного інтелекту суспільства та розвиток сучасної цивілізації як цивілізації освіти і науки". Отже, книгою задекларовано створення нового наукового напрямку.

Перший розділ, названий "Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку", описує цю галузь діяльності в історичному контексті, причому як світовому, так і національному. Наприкінці ХХ століття змінилась парадигма самоусвідомлення людства: технократичне мислення поступилося місцем іншим інтелектуальним підходам, і насамперед — екологічному світорозумінню, яке окреслює межі науково-технологічного розвитку. Вперше гостро постало питання про спільну стратегію розвитку людства та про створення світового уряду, який би зайнявся розв'язанням глобальних проблем. Все це вплинуло на переорієнтацію освітніх систем у країнах-лідерах, які мають адекватно відповідати на виклики часу.

Що стосується України, то за індексом людського розвитку в 2011 році вона посідала 76 місце серед 187 країн. Причини цього, на думку авторів, криються "не тільки в прорахунках державної інноваційної політики, затребуваності чи ігноруванні економічним сектором чинника освіти, а насамперед у її якості". Вони звертають увагу на низьку технологічність процесу навчання в Україні, відірваність навчальних закладів від ринку праці та потреб роботодавців тощо. Невизначеність стратегічних пріоритетів країни відбивається і на освітній сфері. І все ж у глобальному світі вона не може стояти обіч загальних тенденцій, тільки реагує на них із запізненням. Скажімо, особистісно орієнтований різновид освіти приходить на зміну колективістським педагогічним установкам радянського періоду, дедалі активніше формуються цінності демократичного суспільства.

Прикладом того, як прорив в освітній сфері впливає на народне господарство, автори називають Фінляндію. Там кілька десятиліть тому уряд визначив розвиток освіти "центральним ядром розвитку суспільства", і саме він уможливив нинішній швидкий стрибок в інноваційних високотехнологічних галузях економіки.

У другому розділі автори розглядають теоретико-методологічні засади розвитку освітлогії, аналізуючи передусім предмет наукового дослідження — сферу освіти, яка є цілісним суспільним феноменом та відкритою системою, що зазнає впливу зовнішніх і внутрішніх чинників та перебуває в постійному розвитку. Вони також визначають специфіку освітлогії у порівнянні з суміжними науками — педагогікою, філософією освіти, психологією тощо. Особливість її в тому, що вона має інтегративний, міждисциплінарний та

мультидисциплінарний характер, багато в чому опирається на результати, отримані іншими науками.

Оскільки освітлогія ще тільки переживає процес становлення, на порядку денному — питання вироблення власного та переосмислення вже існуючого категоріального апарату, уточнення визначених цілей, написання історії становлення та розвитку освітніх систем та освітлогічних ідей в Україні. З іншого боку, автори ставлять її в контекст аналогічних досліджень за кордоном, де наприкінці ХХ століття визріли і набули розвитку споріднені науки, названі "едукологія" (на Заході) чи "образованиеведение" (в Росії). Сам термін "освітлогія" запропонував і увів до обігу керівник авторського колективу В. Огнев'юк, (хоча, на нашу думку, йому нічим би не поступався термін "освітознавство", сформований на основі питомих словотвірних можливостей української мови).

Теперішній стан освіти в Україні творчий колектив "Освітлогії" характеризує як незадовільний, оскільки "будь-яке суспільство нині розуміє, що нарощувати видобуток вугілля, виплавку сталі і цим зміцнювати могутність держави не має ніякого сенсу. Сучасна економіка твориться інтелектом". Українська держава, на думку авторів, не виробила чіткої стратегії у цій сфері, тому "на сьогоднішній день ми маємо змішаний тип реалізації на практиці трьох концепцій: *традиційної, раціоналістичної та гуманістичної*".

Третій розділ — "Тезаурус наукового дослідження сучасної освіти" — присвячений категоріально-поняттєвому апарату освітлогії. Виходячи з того, що "тезаурус є складною системою визначених понять, системних знань людини про навколишній світ або окремі його області", дослідники аналізують поняття, базові для нового напрямку: "бакалавр", "магістр", "неперервна освіта", "професійна підготовка", "гуманітаризація", "суб'єктність", "кваліфікація" тощо. Розкриваючи їхній зміст, вони не лише висловлюють свої власні думки, а й подають спектр поглядів різних учених на предмет. Крім того, книга містить численні посилання на вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти, які закріплюють наукові терміни на юридичному рівні, інакше кажучи, легітимізують їх.

На прикладі неперервної професійної освіти розглядаються принципи, які лягли в основу формування термінологічного апарату, а також ключові методологічні підходи (культурологічний, синергетичний, аксіологічний та ін.) при формуванні специфічного тезаурусу досліджень з освітлогії.

Окремо слід зупинитись на розмаїтій бібліографії "Освітлогії". Список використаних джерел нараховує 267 позицій, де поряд із українськими виданнями фігурують освітознавчі праці, випущені в Данії, Литві, Німеччині, Польщі, Росії, США, однак їх потрібно було описати згідно з вимогами ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Система стандартів з інформації. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги до складання". Серед недоліків варто відзначити і неякісну додрукарську підготовку видання (у тексті зустрічаються русизми, кальки з російськомовних сталих словосполучень замість питомих українських, немало пунктуаційних помилок, що свідчить про неналежні літературне редагування та коректуру), а це погіршує враження від монографії, яка, безумовно, викличе зацікавлення не тільки у наших освітян, а й претендуватиме на певне місце у світовому науковому контексті.

Віктор Мельник,
старший науковий співробітник відділу
наукового редагування бібліографічної інформації
Книжкової палати України

Надійшла в редакцію 11 січня 2013 року